

Přehled vývoje soustav oborů odborného vzdělávání – Německo

Václav Kleňha, NPI

Anotace: přehledová studie seznamuje se systémem a pojetím odborného vzdělávání na příkladu sousedního Německa, se kterým jsme těsně hospodářsky a kulturně spojeni. Jeho duální systém vzdělávání je často zmiňován v souvislosti s uvažováním o změnách středního odborného vzdělávání v české vzdělávací politice, německý vzdělávací systém středního vzdělávání je však mnohem košatější.

Klíčová slova: struktura vzdělávacích oborů, propojení počátečního a dalšího odborného vzdělávání, speciální vzdělávací potřeby, předčasné odchody ze vzdělávání, lyceální programy s profesní maturitou

Struktura a šíře oborů

Německé odborné vzdělávání v učňovském je považováno za úspěšný model založený na duálním systému¹ zejména díky učňovskému školství vedoucímu k získání vysoce kvalitní odborné kvalifikace.

Schéma 1: Dualita odborného vzdělávání v Německu²

	Podnik	Odborná škola
Regulováno kým	Spolkovou vládou	Spolkovými zeměmi
Založeno na	Učňovské smlouvě	Povinné docházce do odborné školy
Obsah stanoven	Učebním řádem ³	Rámcovým kurikulem ⁴
Monitorováno kým	Kompetentními orgány ⁵	Školní inspekcí
Financováno kým	Školícím podnikem	Spolkovými zeměmi

↓ ↓

Kvalifikovaný dělník Kvalifikovaný zaměstnanec Řemeslník
--

Odborné vzdělávání v Německu je založeno na spolupráci mezi státem, podniky a sociálními partnery.

Spolkové ministerstvo vzdělávání a výzkumu (BMBF) je zodpovědné za koncepci odborného vzdělávání a má koordinační a řídicí úlohu ve spolupráci s příslušnými ministerstvy. BMBF úzce spolupracuje se Spolkovým institutem pro odborné vzdělávání (BIBB), který je ústřední institucí pro vytváření konsensu mezi všemi stranami zapojenými do odborného vzdělávání, provádí výzkum a poskytuje poradenství.

¹ Duální systém lze definovat jako formu profesní přípravy, v rámci které dochází k systematickému propojení teoretické výuky ve škole a praktické přípravy na pracovišti (střídání mezi učením ve škole a prací ve firmě), čímž je zabezpečena velká efektivita vzdělávání.

² Zdroj: Cedefop, podle BIBB, 2017

³ Ausbildungsordnung

⁴ Rahmenlehrplan

⁵ Profesní komory a různé spolkové a zemské orgány.

Hlavním pilířem odborného vzdělávání je učňovský program na vyšším stupni středního vzdělávání (od 15 let), poskytující kvalifikaci na úrovni EQF 4. Obvykle trvá tři roky, přičemž učení na pracovišti zaujímá přibližně 70 %. Tento program volí zhruba polovina žáků po ukončení nižšího středního vzdělávání a je atraktivní vzdělávací cestou i pro mnohé absolventy středoškolského všeobecného vzdělání. Další postup je možný prostřednictvím různých programů odborného vzdělávání poskytovaných na postsekundární a stále častěji na terciární úrovni. Souběžně s učňovským vzděláváním existují i školní programy odborného vzdělávání (úroveň EQF 2 až EQF 4), například školy pro neakademické profese ve zdravotnictví, a všeobecné středoškolské programy s odbornou složkou umožňující vstup na vysoké školy.

Na postsekundární úrovni je možné studovat specializované programy poskytující hlubší profesní vzdělávání (délka trvání jeden až tři roky). Tyto programy vedou k získání kvalifikace pro studium na vysokých školách aplikovaných věd a dalších odborných vysokých školách. Na terciární úrovni mají odborně kvalifikovaní uchazeči přístup k pokročilému odbornému vzdělávání, které vede ke kvalifikacím na úrovni EQF 6, jako je mistr řemesla, technický inženýr, certifikovaný vyšší úředník. Absolventi získávají právo samostatně vykonávat živnosti, přijímat a školit učně a vstupovat do univerzitního vzdělávání. Mají také usnadněný přístup k získání manažerských kvalifikací střední a vyšší úrovně v podnicích.

Princip duálního vzdělávání zaměřeného na praxi nabývá na významu i ve vysokoškolském vzdělávání (na úrovních EQF 6–7). Duální studijní programy poskytují kombinaci odborného a akademického vzdělávání a vedou k získání dvojí kvalifikace (odborná kvalifikace a bakalářský nebo magisterský titul).

Podrobné grafické znázornění německého systému s vyznačením vzdělávacích cest je dostupné na <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/germany-2019>, spolu s tabulkově uspořádanými informacemi o všech 9 typech programů odborného vzdělávání (přímo pod grafikou systému)⁶. Doporučujeme tyto stránky navštívit, jsou velmi přehledně uspořádány a k porozumění postačí i minimální znalost angličtiny. Pro základní přehled a možnost odkazů v dalším textu zde uvádíme zjednodušenou tabulku německých programů odborného vzdělávání s vybranými základními parametry:

⁶ Samotnou grafiku s legendou v angličtině lze stáhnout jako jednostránkový soubor pdf: https://www.cedefop.europa.eu/files/de_system_chart_0.pdf.

Tabulka 1: Programy odborného vzdělávání

Programy	Úroveň EQF	Délka (roky)	Obvyklé věkové rozmezí	Forma učení	Hlavní poskytovatel	Kvalifikace pro	Možnosti postupu
1. Všeobecné prog. s odbornou orientací	3-4	2-3	Min. 15/16 - 17/19	Školní, s prvky WBL ⁷	Odborné gymnázium ⁸	Vstup na VŠ	Univerzity
2. Školní odborné programy	2-4	1-3	Min. 14/15 - 15/18	Školní, s prvky WBL	Odborné školy ⁹	Vybraná povolání	VŠ v oboru
3. Přechodové programy	1-2	1	Min. 14/15 - 15/16	Školní a WBL	Různí	Vstup do OV	Duální a školní programy OV
4. Učňovské (duální) programy	3-4	2-3,5	Min. 14/15-17 Průměr 20-23	V podniku a odb. škole	Podniky ve spol. s OŠ ¹⁰	Povolání (celkem 327)	Postsek. OV a VŠ v oboru
5. Specializované programy	4-5	1-3	Min.15/16-16/17	Školní a WBL	Různé vyšší odb. školy ¹¹	Povolání zdrav., soc.	VŠ v oboru
6. Programy pro vyšší odborné kvalifikace	5-7	Různé	Různé	Denní, při zam. dálk.	Profesní komory	Technik, mistr, manažer	Univerzity
7. Vyšší programy v tech. školách	6	1,5-4	Různé	Školní a WBL	Státní tech. a obch. školy	Školitel, technik aj. ¹²	Odb. bakalář Mistr řemesla
8. Magisterské programy	7	2	23-24	V podniku a vysoké škole	Různé univerzity	Různé obory	PhD programy
9. Duální bakalářské programy	6	3-4	Min. 17/18 - různé	V podniku a vysoké škole	Různé univerzity	Různé obory	Magisterské programy

Nejrozšířenější odborné vzdělávání v učňovských duálních programech (v tabulce pod č. 4) je poskytováno v 327 uznávaných vzdělávacích povoláních (Ausbildungsberufe), které lze přirovnat k našim oborům odborného vzdělávání¹³. Seznam těchto vzdělávacích povolání v angličtině a němčině, spolu s příslušnými dodatky k osvědčení¹⁴, které obsahují informace o získaných dovednostech, úrovni kvalifikace a možném profesním uplatnění absolventa, je dostupný na internetové stránce Spolkového institutu pro odborné vzdělávání (BIBB): https://www.bibb.de/dienst/berufesuche/en/index_berufesuche.php/certificate_supplements/en.

V Německu jsou učební řády vzdělávacích povolání a školní rámcová kurikula vzájemně koordinovány a učební řády platí pro všechny podniky. Rámcová kurikula se mohou v jednotlivých spolkových zemích lišit od vzorových kurikul vydaných stálou konferencí zemských ministrů školství, rozdíly však nejsou velké. Pravidelné revize těchto předpisů pro odbornou přípravu zaručují udržení kroku s rychlým technologickým vývojem a organizačními změnami. Iniciativa k aktualizaci nebo vypracování zcela nového profesního profilu vychází od sociálních partnerů nebo BIBB.

⁷ Work Based Learning - učení na pracovišti

⁸ Berufliches Gymnasium nebo Fachgymnasium

⁹ Berufsfachschule

¹⁰ Berufsschule

¹¹ Berufsoberschule, Fachoberschule, Fachschule, Fachakademie, Schule für Gesundheits-, Erziehungs- und Socialberufen

¹² Státní odborné kvalifikace na základě státních zkoušek

¹³ K celostátnímu uznávání vzdělávacích povolání (učebních oborů) a následnému vydávání učebních řádů pro tyto obory dochází na centrální úrovni prostřednictvím příslušných ministerstev, po schválení Spolkovým ministerstvem vzdělávání a výzkumu, a především s ohledem na požadavky sociálních partnerů.

¹⁴ Europass

I když vzdělávacích povolání je 327, počet oborů je díky jejich stupňovitosti a větvení zhruba poloviční. Z celkem 30 dvouletých vzdělávacích povolání je u 25 návaznost na příslušná tříletá vzdělávací povolání (viz níže příklad v rámečku).

Příkladem větveného a stupňovitého oboru jsou pohostinské služby, sdružující pět vzdělávacích povolání, pro něž platí společný učební řád¹⁵ a společné rámcové kurikulum¹⁶. Jedná se o tato státem uznaná vzdělávací povolání:

- Specialista v pohostinství,
- Specialista v restauračních službách,
- Hotelový manažer,
- Hotelový recepční,
- Profesionální dodavatel občerstvení.

Vzdělávání pro první stupeň poskytující kvalifikaci Specialista v pohostinství trvá 2 roky. Pro každou z větví navazujících vzdělávacích povolání, Specialista v restauračních službách, Hotelový manažer, Hotelový recepční a Profesionální dodavatel občerstvení, pak další 1 rok.

Učební řád pro odborné vzdělávání v pohostinských službách závazný pro podniky stanoví profily vzdělávacích povolání a celkový plán vzdělávání. Profil a plán pro vzdělávací povolání Specialisty v pohostinství je zároveň společným základem profilů a plánů vzdělávání pro uvedené čtyři další povolání. Součástí plánů vzdělávání je podrobné vymezení podmínek průběžné a závěrečné zkoušky pro každé z daných pěti povolání.

Rámcové kurikulum vzdělávání v pohostinských službách závazné pro odborné školy definuje roli škol v duálním systému, uvádí didaktické principy a poznámky k odbornému učivu. Dále specifikuje široké tematické celky podle ročníků a jednotlivých povolání v souladu s učebním řádem a uvádí jejich cíle, výsledky učení, obsah a doporučené hodinové dotace.

V Europass dodatcích k osvědčení je pro každé z těchto vzdělávacích povolání uvedena mj. úroveň kvalifikace podle německého kvalifikačního rámce DQR (odpovídá EQF): úroveň 3 pro Specialistu v pohostinství¹⁷ a úroveň 4 pro uvedené čtyři další povolání¹⁸. Dále dodatky obsahují informaci o přístupu k vyšší úrovni vzdělávání a získané kvalifikace, v daném případě jsou to pro první povolání ta čtyři navazující, pro každé z nich pak příslušné mistrovské kvalifikace.

Vzdělávání v učňovských duálních programech je ukončeno závěrečnou zkouškou, kterou zajišťuje profesní komora. Závěrečné zkoušky jsou zaměřeny na odbornou praxi a kandidáti musí prokázat kompetence dané profese. Pro tento úkol jsou komory pověřeny státem a oficiálně vystupují jako veřejná instituce. Po úspěšném složení závěrečné zkoušky obdrží učni osvědčení komory, které dokládá úspěšné absolvování odborného vzdělávání. Toto osvědčení o kvalifikaci je plně uznávané a mezi zaměstnavateli vysoce důvěryhodné.

Od novely zákona o odborném vzdělávání v roce 2005 existuje možnost poskytovat v rámci učňovského vzdělávání tzv. kodifikované doplňkové kvalifikace, které jsou nabízeny

¹⁵ https://www.govet.international/dokumente/pdf/VO_Berufsausbildung_Gastgewerbe_English.pdf

¹⁶ [https://www.govet.international/dokumente/pdf/Rahmenlehrplan_Hotelfachmann_frau_English\(1\).pdf](https://www.govet.international/dokumente/pdf/Rahmenlehrplan_Hotelfachmann_frau_English(1).pdf)

¹⁷ https://www.bibb.de/dienst/berufesuche/de/index_berufesuche.php/certificate_supplement/en/fachkraft_im_gastgewerbe_e.pdf

¹⁸ https://www.bibb.de/dienst/berufesuche/de/index_berufesuche.php/certificate_supplement/en/restaurantfachmann_e.pdf

komorami, zakotveny v učebních řádech a jdou nad rámec profilu učebního oboru. Vedle toho existuje řada dalších nekodifikovaných kvalifikací. Jen pro mechatroniky existuje téměř 400 volitelných doplňkových kvalifikací. Tyto doplňkové kvalifikace však nejsou zaměřeny na rozšíření kvalifikačního profilu povolání, ale spíše na oborové doplňky nebo specializace. Jedno z těžišť těchto nekodifikovaných doplňkových kvalifikací spočívá v mezinárodních kvalifikacích; patří sem kurzy cizích jazyků, pobyty v zahraničí a mezinárodní management. Přibližně třetina učňů v rámci doplňkových kvalifikací absolvuje další vzdělávání v této oblasti.

Doplňkové kvalifikace umožňují flexibilní utváření podnikového vzdělávání s ohledem na kvalifikační požadavky. Podniky tak mohou pohotově reagovat na měnící se kvalifikační potřeby, což je vzhledem k rozvoji digitalizace stále důležitější. Zároveň je to pro mladé lidi atraktivní příležitost, jak si zvýšit odbornou kvalifikaci. Doplňkové kvalifikace uvedené v databázi BIBB AusbildungsPlus¹⁹ se výrazně liší v délce trvání: pohybuje se od 40 až po více než 1 000 hodin. Jsou ukončené osvědčením/zkouškou komory, vzdělávacího podniku, nebo poskytovatele odborného vzdělávání.

Německé odborné vzdělávání má také svoje problémy. Podle BIBB duální systém odborného vzdělávání v Německu čelí několika výzvám. Navyšuje se počet neumístěných uchazečů a klesá počet podniků zapojených do systému. Zároveň roste počet neobsazených míst v rámci celkové nabídky. F. Vonderka²⁰ uvádí, že počet nově uzavřených učebních smluv za posledních 15 let poklesl z 630 000 (2007) na 473 100 (2021). A to nejenom proto, že v důsledku koronavirové pandemie téměř úplně chyběla kariérová orientace, která je jinak v závěrečných třídách škol obvyklá. Při hledání možnosti vyučení loni neuspělo 67 800 mladých lidí, mezi nimi bylo mnoho středoškoláků s kvalifikací pro přijetí na vysokou školu. Loni zůstalo neobsazeno 63 200 výučních míst nabízených průmyslem, obchodem, řemesly a administrativou. Nedostatkem uchazečů bylo postiženo zejména odvětví kvalifikovaných řemesel.

Pro mnoho německých podniků je tradicí a samozřejmostí poskytovat učňovské vzdělávání a nést většinu nákladů na něj. V posledním desetiletí však ochota poskytovat učňovské vzdělávání klesá (v roce 2007 24,1 % podniků oproti 19,8 % v roce 2016), a to zejména u nejmenších podniků (1 až 9 zaměstnanců). Malým a středním podnikům je proto poskytována podpora v různých formách:

- Mezipodniková střediska odborného vzdělávání, sponzorovaná komorami, s investičními dotacemi na budovy a zařízení poskytovanými BMBF. BIBB je zodpovědný za podporu plánování, zakládání a rozvoj těchto center.
- Společné vzdělávací struktury několika podniků, které podepíší smlouvu o spolupráci. Přijímají učně a školí je nezávisle na sobě. Pokud podnik nemůže pokrýt určitou oblast, přejde učeň do jiného podniku (princip rotace).,
- Poradenství a konzultace poskytované úřady práce,
- Podpůrná opatření na pomoc při integraci uprchlíků do duálního odborného vzdělávání a do zaměstnání.

¹⁹ <https://www.bibb.de/ausbildungplus/de/index.php>

²⁰ <https://www.tydenik-skolstvi.cz/nemecko-zvysena-pozornost-odbornemu-vzdelavani/>

Propojování počátečního a dalšího odborného vzdělávání

Další odborné vzdělávání hraje i v Německu stále důležitější roli při zlepšování zaměstnatelnosti. Vyznačuje se širokou škálou poskytovatelů (trh vzdělávání) a poměrně nízkou mírou regulace ze strany státu. Systém umožňuje propojování počátečního a dalšího odborného vzdělávání. Všechny programy odborného vzdělávání s výjimkou všeobecných programů s odbornou orientací jsou přístupné dospělým. Doplňkové kvalifikace přiřazené vzdělávacím povoláním jsou využívány především v dalším odborném vzdělávání. Programy pro vyšší odborné kvalifikace (v tabulce na str. 2 pod čísly 6 až 9) jsou součástí jak počátečního, tak i dalšího odborného vzdělávání.

Pro poskytovatele dalšího odborného vzdělávání, kteří jsou financováni z veřejných prostředků, je povinné zajišťování kvality. Akreditaci poskytovatelů a programů dalšího odborného vzdělávání provádějí certifikační orgány podle kritérií stanovených příslušnou vyhláškou. BIBB společně s Německým institutem pro vzdělávání dospělých (DIE - Deutsches Institut für Erwachsenenbildung) provozuje online platformu wbmonitor²¹, která se věnuje podpoře kontinuálního odborného vzdělávání v Německu. Provádí každoroční průzkum veřejných a soukromých poskytovatelů dalšího odborného vzdělávání a sleduje vývoj na trhu práce.

Německo vytvořilo osmistupňový národní rámec kvalifikací pro celoživotní vzdělávání DQR. Komplexní povaha rámce se v průběhu let posiluje, přičemž se zvyšuje počet kvalifikací zařazených do registru DQR z oblasti počátečního odborného vzdělávání, regulovaného dalšího vzdělávání, vysokoškolského vzdělávání a všeobecného vzdělávání. Kvalifikace mimo formální vzdělávání zatím zahrnuté nebyly. Rejstřík DQR a jeho deskriptory úrovně se však stále častěji používají pro navrhování kvalifikací v neformálním sektoru. Diskuse o kritériích a postupech pro jejich začlenění pokračují. Počet kvalifikací zahrnutých do DQR se neustále zvyšuje: ke konci roku 2020 bylo v databázi uvedeno celkem 1 225 kvalifikací, přičemž největší počet byl na úrovni 4 (627 kvalifikací) a na úrovni 6 (453 kvalifikací).

Nejdůležitějším nástrojem pro hodnocení výsledků neformálního vzdělávání jsou závěrečné odborné zkoušky pro externí uchazeče, tj. ty, kteří nejsou zapojeni do formálního programu odborného vzdělávání. K závěrečné zkoušce pro uznané povolání vyžadující formální odborné vzdělávání mohou být připuštěny osoby, které prokáží, že byly zaměstnány v příslušném povolání po dobu, která se rovná nejméně jedenapůlnásobku doby počáteční odborné přípravy. V roce 2016 bylo 5,9 % všech závěrečných zkoušek pro uznané povolání externími zkouškami.

Společný projekt ministerstva vzdělávání a národní organizace německých profesních komor, funguje pod názvem ValiKom od roku 2015. Je považován za referenční projekt pro vytvoření systému ověřování a uznávání předchozího učení v Německu. Je zaměřen na dospělé, kteří získali dovednosti a kompetence prací, ale nemají formální kvalifikaci, včetně těch, kteří chtějí získat přístup k dalšímu vzdělávání. Projekt ValiKom odkazuje na platné vzdělávací vyhlášky a profesní profily a vede k vydání osvědčení vyjadřujícího, do jaké míry jsou prokázané dovednosti rovnocenné dovednostem běžně získaným podle zákona o odborném vzdělávání.

Stát poskytuje pobídky a podporuje účast v dalším odborném vzdělávání různými nástroji podpory a financování (granty, dotace a půjčky na pokrytí nákladů na další odborné

²¹ <https://www.bibb.de/en/2160.php>

vzdělávání a životních nákladů), které jsou určeny různým cílovým skupinám. Některé z nich jsou upraveny zákonem, jiné mají formu programů.

Odborné vzdělávání pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami

Rámcová kurikula vzdělávacích povolání ukládají odborným školám poskytovat rozsáhlou podporu a propagaci příležitostí pro zdravotně postižené a znevýhodněné osoby, pokud je to možné.

Osoby pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami mají nárok na pomoc při odborném vzdělávání, a to formou asistenční podpory při odborném vzdělávání nebo příspěvku na odborné vzdělávání, účasti v programu přípravy na práci, základního vzdělávání nebo jiných opatření vedoucích k zapojení do pracovního života.

Podporováno může být také odborné vzdělávání absolvované v rámci zákona o odborném vzdělávání nebo zákona o řemeslech, které se však odchyluje od vzdělávacích předpisů nebo je zvláštní formou pro osoby se zdravotním postižením. Jedná se např. o prodloužení doby odborného vzdělávání, opakování odborného vzdělávání zčásti nebo vcelku, jakož i obnovení odborného vzdělávání²², pokud to druh a závažnost postižení vyžadují a pokud nelze bez podpory dosáhnout trvalého zapojení do pracovního života.

Jednou z podpůrných služeb je opatření předcházející odbornému vzdělávání (Berufsvorbereitende Bildungsmaßnahme, BvB). Jeho cílem je podpořit mladé lidi při výběru povolání, při nástupu do počátečního vzdělávání nebo při opětovném profesním začlenění. BvB mohou poskytovat například specializované služby, centra odborného vzdělávání, integrované odborné školy apod. Délka trvání BvB se obvykle pohybuje mezi 10 a 18 měsíci.

Odborné vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami, které nejsou schopny dokončit běžný program OV, a to ani s pomocí speciální asistence, lze absolvovat v podniku, v odborné škole, ve středisku odborné přípravy nebo ve speciální vzdělávací instituci akreditované pro práci s osobami se SVP. Na začátku je počáteční orientace, která obvykle po třech měsících vede k dvouletému odbornému vzdělávání duální formou v jednom z 60 vzdělávacích povolání pro osoby s postižením. Seznam těchto povolání je doplněn odpovídajícími uznanými vzdělávacími povoláními, v nichž lze získat plnou (uznávanou) odbornou kvalifikaci²³. Základní dovednosti potřebné k získání odborné způsobilosti mohou být předávány zejména prostřednictvím samostatných vzdělávacích jednotek určitého rozsahu a trvání, které byly vytvořeny na základě obsahu uznaných vzdělávacích povolání (kvalifikačních modulů).

Odborné vzdělávání pro žáky ohrožené předčasným odchodem ze vzdělávání

Podíl osob, které předčasně ukončily vzdělávání, se snížil z 11,1 % v roce 2009 na 10,3 % v roce 2018 a téměř dosáhl národního cíle pro rok 2020, tj. nepřekročit 10 %. Následující specifická opatření se silným preventivním přístupem jsou zaměřena na podporu mladých lidí, kteří jsou ohroženi předčasným odchodem ze vzdělávání.

²² Může se jednat o získání nové kvalifikace v souladu s postižením, nebo o úpravu některých částí stávající kvalifikace (kompenzace postižení novými dovednostmi ve stávající profesi)

²³ <https://planet-beruf.de/schuelerinnen/berufe-finden/uebersicht-der-ausbildungsberufe-fuer-menschen-mit-behinderungen>

Finanční příspěvek na základní odborné vzdělávání je nabízen v průběhu počátečního odborného vzdělávání a předprofesní přípravy organizované spolkovým úřadem práce s cílem pomoci učňům překonat ekonomické potíže, které mohou stát v cestě odpovídající odborné kvalifikaci. Existují také granty na odborné vzdělávání specificky přizpůsobené potřebám osob se zdravotním postižením.

Podpora během odborného vzdělávání je určena všem mladým lidem, kteří potřebují pomoc při zahájení a dokončení odborného vzdělávání. V rámci podpory mentoři pomáhají učňům zlepšovat německý jazyk a další akademické dovednosti prostřednictvím speciálních kurzů v průběhu nejméně tří hodin týdně. Přihlášení k podpoře je dobrovolné. Pomáhá učňům zabránit předčasnému ukončení odborného vzdělávání, stabilizovat učební vztahy a dokončit odborné vzdělávání. Součástí podpory může být individuální koučink poskytovaný dobrovolníky. Jedná se o odborníky v důchodu s rozsáhlými zkušenostmi ve svém oboru.

Přechodové programy (programy pod č. 3 v tabulce na str. 2) jsou určeny mladým lidem a dospělým se sociálním znevýhodněním, problémy s učením nebo nedostatečnou znalostí německého jazyka a poskytují různé možnosti pro předprofesní vzdělávání a odbornou přípravu:

- **Přípravný kurz** je jednoletý vzdělávací program, který obvykle nabízejí školy a jehož cílem je připravit mladé lidi na požadavky odborného vzdělávání. Většina účastníků nemá ukončené nižší střední vzdělávání. To však lze získat v průběhu tohoto programu, čímž selepší vyhlídky jeho držitele na trhu s učňovskými místy;
- **Základní odborné vzdělávání** lze absolvovat buď jako ročník ve škole (denní), nebo duálním způsobem v podniku a ve škole. Úspěšné absolvování lze započítat jako první rok v příslušném vzdělávacím povolání. Účastníci získají základní znalosti v určité profesní oblasti (např. obrábění kovů, elektrotechnika, obchod a administrativa);
- **Úvodní vzdělávání na pracovišti** poskytuje mladým lidem, jejichž vyhlídky na zařazení do odborného vzdělávání jsou z individuálních důvodů omezené, příležitost získat nebo zlepšit osobní a odborné kompetence a dává podnikům nabízejícím vzdělávání možnost tyto mladé lidi poznat. Za určitých okolností lze tuto pracovní praxi započítat do následného učňovského programu.

Zvláštní opatření pro integraci uprchlíků a migrantů do systému odborného vzdělávání a na trh práce jsou v Německu prioritou. Klíčem k integraci je učení se hostitelskému jazyku, ověřování dříve získaných dovedností, poskytování profesní orientace a přístupu k programům odborného vzdělávání. Po příchodu přibližně jednoho milionu uprchlíků na konci roku 2015 se otevřely stávající programy zaměřené na integraci znevýhodněných skupin na trh práce a do systému odborného vzdělávání s dodatečným zaměřením na uprchlíky. V roce 2016 byly vytvořeny nové programy zaměřené konkrétně na uprchlíky. Letošní vlna uprchlíků z Ukrajiny nachází odezvu i v odborném vzdělávání (v rámečku je příklad z Bavorska).

Ukrajínští mladí lidé, kteří dosáhli věku 15 let a chtějí se v Bavorsku odborně vzdělávat, mají být přednostně integrováni do odborných škol. Mezi odbornými školami probíhá koordinace při organizaci integrace, vzájemné podpoře a výměně zkušeností.

V rámci pravidelné návštěvy školy se ukrajínští žáci mohou účastnit opatření odborné orientace, jako je dvoutýdenní praktická výuka v 8. - 10. ročníku všeobecného vzdělávání. Portál BerufeNaví nabízí souhrn ověřených odkazů na téma kariérového poradenství.

Informace na tomto portálu jsou poskytovány také v ukrajinštině a ruštině.

Spolková agentura práce může podpořit ukrajinské uprchlíky úhradou životních nákladů prostřednictvím příspěvku na odborné vzdělávání (Berufsausbildungsbeihilfe); to je možné i během předchozího programu předodborné přípravy.

Středoškolské programy lyceálního typu a profesní maturita

V Německu se jedná o všeobecně vzdělávací programy s odbornou orientací, které poskytují odborná gymnázia²⁴ (v tabulce programů na str. 2 pod č. 1). Studium končí maturitní zkouškou jako ve všeobecném gymnáziu, ale s přidanými odbornými předměty. Po maturitě mají absolventi odborného gymnázia přístup ke všem studijním oborům na vysokých školách.

V odborných gymnáziích existuje široká škála specializací a zaměření, z nichž si studenti mohou vybrat podle svých osobních dispozic a cílů: Odborná informatika (zaměření na praktickou informatiku a technickou informatiku), výživa, zdravotnictví a sociální služby (zaměření na pedagogiku a zdravotnictví), technika (zaměření na stavební technologie, biologické technologie, chemické technologie, elektrotechniku, design a mediální technologie, strojírenství, mechatroniku a environmentální technologie) a ekonomika. Odborné a specializované předměty se vyučují na odborném gymnáziu osm až deset hodin týdně.

U těchto programů existují v Německu rozdíly v závislosti na spolkové zemi, zejména v rozsahu nabízených specializací.

Například v Hesensku jsou od školního roku 2018/2019 závazným základem výuky nové rámcové vzdělávací programy pro oborové a specializované předměty. Ve školním roce 2020/2021 se tak staly základem pro zkoušky v rámci ústřední státní maturity.

Maturitní zkouška na odborném gymnáziu probíhá stejně jako na všeobecném gymnáziu: každý žák je zkoušen z pěti předmětů v rámci maturitní zkoušky. Ve třech předmětech se koná písemná zkouška, ve čtvrtém předmětu ústní zkouška a v pátém předmětu prezentace nebo ústní zkouška nebo zvláštní učený výkon. Úlohy pro písemné zkoušky jsou stanoveny jednotně pro celý stát ministerstvem školství a kultury ve všech předmětech a platí jednotně jak pro všeobecná, tak pro odborná gymnázia.

Zdroje:

VET in Germany, Short description, Cedefop, 2020
https://www.cedefop.europa.eu/files/4184_en.pdf

VET in Europe, Germany, General themes, Cedefop, 2019
<https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/germany-2019>

Spotlight on VET, Germany, Cedefop, 2016/2017
https://www.cedefop.europa.eu/files/8116_en.pdf

ReferNet Germany; Cedefop (2021). Germany: modernised occupational profile items in all training regulations. National news on VET

²⁴ Berufliches Gymnasium nebo Fachgymnasium - stejný typ školy s odlišným názvem podle jednotlivých spolkových zemí.

ReferNet Germany; Cedefop (2022). New study integrated training programmes in Germany
<https://www.cedefop.europa.eu/en/news/new-study-integrated-training-programmes-germany>

Germany's response to the integration of Ukrainian refugees in VET and the labour market
<https://www.cedefop.europa.eu/en/news/germanys-response-integration-ukrainian-refugees-vet-and-labour-market>

Register of Recognised Training Occupations
<https://www.bibb.de/en/65925.php>

Apprenticeship toolbox (Austria, Denmark, Germany, Luxemburg and Switzerland)
<https://www.bibb.de/en/apprenticeshiptoolbox.php>

National qualifications frameworks online tool, Germany, Cedefop, 2020
<https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/nqfs-online-tool/countries/germany-2020>

The German Qualifications Framework for Lifelong Learning
https://www.dqr.de/dqr/en/home/home_node.html

List of training occupations and their certificate supplements
https://www.bibb.de/dienst/berufesuche/en/index_berufesuche.php/certificate_supplements/en

Portal für duales Studium und Zusatzqualifikationen in der beruflichen Erstausbildung
<https://www.bibb.de/ausbildungplus/de/index.php>

German Office for International Cooperation in Vocational Education and Training
<https://www.govet.international/en/index.php>

Training regulations and framework curricula (Předpisy vzdělávacích povolání a rámcová kurikula)
<https://www.govet.international/de/54899.php>

BIBB Brochure: Vocational Training Regulations and the Process behind Them
<https://www.bibb.de/dienst/veroeffentlichungen/de/publication/show/2062>

Vocational Training Act
https://www.govet.international/dokumente/pdf/The_new_Vocational_Training_Act_May2020.pdf

Berufsbildungsgesetz
http://www.gesetze-im-internet.de/bbig_2005/BBiG.pdf

Vocational Education and Training and Continuing Education, Overview of vocational qualification opportunities in Germany, 2022
https://www.govet.international/dokumente/pdf/20220330%20Brosch%c3%bcre%20Aus-%20und%20Weiterbildung_Web_EN.pdf

Berufliche Aus- und Weiterbildung, Überblick über die beruflichen Qualifizierungsmöglichkeiten in Deutschland, 2022
https://www.govet.international/dokumente/pdf/20220330%20Brosch%c3%bcre%20Aus-%20und%20Weiterbildung_Web.pdf

Seznam vzdělávacích povolání v angličtině a němčině
<https://www.govet.international/dokumente/pdf/Liste%20der%20deutschen%20Ausbildungsberufe%20EN-DE.pdf>

Federal Ministry of Education and Research

https://www.bmbf.de/bmbf/en/home/home_node.html

Berufenet - databáze povolání Spolkového úřadu práce

<https://berufenet.arbeitsagentur.de/berufenet/faces/index?path=null>

Ausbildung für Menschen mit Behinderung

<https://www.lebenshilfe.de/informieren/arbeiten/ausbildung-fuer-menschen-mit-behinderung>

Übersicht der Ausbildungsberufe für Menschen mit Behinderungen

<https://planet-beruf.de/schuelerinnen/berufe-finden/uebersicht-der-ausbildungsberufe-fuer-menschen-mit-behinderungen>

Hofmann, Silvia; Hemkes, Barbara: Berufsbildung im dualen Studium. Beispiele aus der Praxis. BIBB, Bonn 2021

<https://www.bibb.de/dienst/veroeffentlichungen/de/publication/show/17501>

Chytilová, N. (2018), Analýza duálního systému vzdělávání v Německu a možnosti jeho zavedení v ČR, bakalářská práce, Masarykova univerzita, Brno.

https://is.muni.cz/th/ynaq2/Analyza_dualniho_systemu_vzdelavani_v_Nemecku_a_moznosti_jeho_zavedeni_v_CR.pdf

Ježková, V. (2021), Duální systém vzdělávání – spolupráce školy se sociálními partnery, bakalářská práce, Univerzita Karlova, Praha.

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/148161/130313491.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

MPO ČR (2017) Shrnutí komparativní analýzy vybraných českých a německých vzdělávacích rámců.

<https://www.mpo.cz/assets/cz/prumysl/zpracovatelsky-prumysl/2017/2/Shrnuti-komparativni-analyzy-vybranych-ceskych-a-nemeckych-vzdelavacich-ramcu.pdf>

Vonderka, F. (2022), Německo: Zvýšená pozornost odbornému vzdělávání, In:

<https://www.tydenik-skolstvi.cz/nemecko-zvysena-pozornost-odbornemu-vzdelavani/>

Úřad vlády ČR (2015, Duální systém odborného vzdělávání jako řešení potřeb trhu práce v ČR,

<https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/vydavatelstvi/vydane-publikace/Dualni-system-vzdelavani.pdf>